

uit zijn tijd gewoonlijk door prozaïsche vaders en moeders gedwarsboomd werden in hun jeugdig kunstenaarsvuur. Hier was van tegenwerking geen spoor. De jonge Nakken kon naar hartelust teekenen en studeeren en heeft van die gelegenheid dan ook een onbelemmerd gebruik gemaakt. Op de Haagsche teekenacademie, waar men in die dagen in 't teekenen naar het naakt en in de anatomie als recruten gedrild en geperfectioneerd werd, behaalde hij zijne eerste bescheiden lauweren in den vorm van medaljes, o. a. in 1858 de hoogste onderscheiding voor anatomie en 't schilderen naar 't naakt model. Geen wonder, dat Nakken's figuren zoo juist van verhoudingen en zoo goed in het landschap geschilderd zijn. Van schilderijtjes maken en meêdoen op de tentoonstellingen was in die dagen nog zoo vroeg geen sprake. De academische studiën werden afgewisseld met tochtjes in binnen- en buitenland, waar de natuur de leermeesteres was en de eerste beginselen van 't plein-air schilderen, al was het aanvankelijk alleen met krijt of potlood en eerst later

Paardenstal (naar een studie).

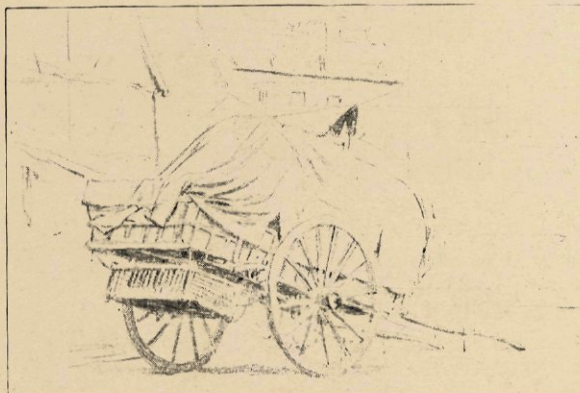
met penseel, door den jongen artist in den dop gekweekt werden. De jonge Hollandsche schilders van die dagen waren even goed „plainairisten” als de later geruchtmakende school van dien naam, wier adepten zich daarvan als een beweerde nieuwigheid, het monopolie aanmatigden. Nakken begon daarmee reeds in 1860 op zijn eersten buitenlandschen tocht met zijn academiëvriend Ph. Sadée, die als Haagsch academicus ook een eerste viool speelde onder de teekenaars van professie.

In en om Antwerpen verzamelde

Nakken studies, evenals in de volgende zomers in de Belgische Ardennen, waar hij of alleen met zijn schetsboeken heentog of in gezelschap van J. B. Tom, de Bloeme en van Borselen. Op aanraden van den bekwamen zeeschilder W. A. van Deventer, die in 1852 in Etretat was geweest, bezocht Nakken in 1867 voor 't eerst Normandië. Die eerste verkenningsstocht was nu juist niet een van de voorspoedigste. Gelijk het een schilder betaamt, had hij de mooie zeereis gekozen per stoomboot van Rotterdam naar Hâvre, zooals hij ook later meermalen deed op zijn veelvuldige reizen naar Normandië. In 't mooie seizoen vertrokken — half Juli — was men al in 't begin van de reis door een heuschen storm overvallen, die zoo lang aanhield, dat de kapitein — op eigen veiligheid mitsgaders die zijner equipage bedacht — zich verplicht zag Goerée aan te doen, waar men zoo lang bleef liggen, dat de proviand op raakte en een deel der bemanning aan land werd gezonden om inkoop te doen. Gelukkig was Goerée in die dagen reeds bewoond. Na verloop van zes dagen kwam men

eindelijk te Hâvre aan, maar Nakken had zich dien tijd ten nutte gemaakt door sprekend gelijkende portretten te maken van den kapitein, den 1sten stuurman, den ouden loods en den hofmeester. Nog jaren lang hebben die portretten in de kajuit van de Rotterdamsche boot op Hâvre gehangen en Nakken was altijd een welkome gast op die boot.

Na verloop van tijd kende hij Normandië even goed als zijn vaderland en knoopte er vele vriendschapsbanden aan in de gulle en gastvrije plaatsen van de departementen Calvados, Seine Inférieure en Eure. En hoe hij land en volk bestudeerde, hebben zijne schilderijen bewezen, die in den loop der zeventiger en tachtiger jaren op de tentoonstellingen prijkten en altijd gretige koopers vonden. Maar vooral is mij het serieuze werken van Nakken gebleken uit zijn geschilderde studies, die hij van zijn reizen in Normandië in zijn atelier bewaart. Op de markten en bij paardenkoopers te Chartres bestudeerde hij de stoere boulonnais en percherons, met hun mooie glanzende huid en welgevulde vormen, maar hij schilderde er tevens het landschap met het oog en het gevoelige waarnemingsvermogen van een Hollandschen landschap-schilder van het echte soort. Er zijn daar studies bij zoo mooi van toon en stemming als een fransch paysagist van den eersten rang ze van zijn eigen land niet voortreffelijker kan afbeelden. Ik zag onder al die plankjes een paneeltje, waarop met geestigen, raken toets het gewoel van een drukken marktdag in den omtrek van Chartres is afgebeeld. De kooplieden in hun kleurige kleedij, het zonnige van den heeten Julidag, de levendigheid van het schreeuwerig-drukke tafereel vormen samen een meesterstukje van gevoelige waarneming en vaardige techniek. Op een ander plankje een boerenerf met schuur of afdak, waaronder de paarden en ezels met hunne kleurige tuigen eene rustplaats vinden. De felle zon daarbuiten en de koele schaduwen in de schuur zijn van eene zeer fijn gevoelde observatie. Nog andere studies herinner ik mij: de uiterwaarden of prés salés van Harfleur; de paardenmarkt te St. Giles bij Pont Audemer, eene echt ouderwetsche markt, waar men van alles kan koopen, tot klêeren en schoenen, zijn vleesch laat braden en zijn kin scheren; dan weer een reeks van studies voor zijne latere schilderijen, voor de bosschen van St. Gatiën met de houtdragende paarden; zijne uitspanningen op marktdagen te Beuzeville, Trouville, Tancarville, Harfleur, Bayeux, Ryes en andere plaatsen op het platte land van Normandië; zijn schetsen van den hooibouw aldaar en zijn menigvuldige typen van den Normandischen boer in zijn kleurige kleedij.

Normandische marktswagen (naar een potloodteekening).

Nakken werd allengs zoo vertrouwd met de mooie streek en hare bewoners,

dat hij op aanraden van den landsch schilder César de Cock zijn schilderijen en teekeningen direct naar de natuur begon en in zijn atelier voltooide. Vele waterverfteekeningen werden dan ook in Normandië door hem vervaardigd.

Van de Fransche artisten, die hij in 't verrukkelijke Normandië leerde kennen, ondervond hij veel vriendschap van Eug. Boudin, wiens geestige toets in zijn Fransche en Hollandsche havens zoo zeer wordt gewaardeerd. Ook was hij niet de eenige Hollander, die in Normandië het hart ophaalde aan 't mooie paardenras. Tot tweemaal reisde hij er in gezelschap van den jongen Verschuur.

Nakken had er ook menig avontuur, vooral tijdens zijn eerste reizen, toen

Oud dorpsgezicht in Rijswijk Z. H. (naar een studie in sepia).

men den Hollandschen schilder nog niet zoo goed kende. Kort na den oorlog (in 1871) gebeurde het dat hij, ijverig aan 't schilderen in den omtrek van een Normandische boerderij, met wantrouwende blikken werd aangekeken omdat men hem voor een duitschen spion hield. Kort te voren had daar een Duitsch officier vertoefd, die het slechts aan de vlugheid van zijn paard had te danken dat hij het van alle kanten opzettend landvolk wist te ontkomen. Het toeval wilde dat onze Nakken veel op dien officier gelek. De maire van het dorp moest er aan te pas komen en de pas van den Hollander deed het overige.

Het was meen ik, te Beuzeville (Eure), dat dit avontuur plaats greep. In die dagen gebeurde het daar ook — zoo vertelde mij Nakken — dat een

Fransche familie, uit den omtrek van Parijs daarheen gevlucht, door boeren was aangehouden en naar de gendarmerie gebracht, onder zeer zware verdenking. De menschen hadden niet anders gedaan dan een boerderij van meer dan één kant bekeken.

't Is overigens een goed en eenvoudig slag van volk waar Nakken op zijn studiereizen meê omging. Op zekeren dag dat hij bij een uitspanning te Honfleur een studie teekende van een afgeleefd paard en dito kar, maakte hij een praatje met een oude boerin, die den schilder meewarig aankeek omdat hij zijn aandacht schonk aan zulk een ouden rommel, en hoofdschuddend met zekere hartelijkheid in haar toon, zei zij tot hem: „Mon Dieu, mon Dieu, comme on gagne sa vie!”

* * *

Niet alleen Normandië, ook Limburg heeft Nakken's naam als paarden- en landschapschilder gemaakt.

Trouwens in karakter van de bouwvelden en aanspanningen, zelfs hier en daar in den aard der bevolking hebben die beide streken veel gelijkenis. Geen schilderachtige boerderij, geen marktdag, geen oogstfeest liet Nakken daar onbezocht. Vooral in het pittoreske dorpje Kan bij Maastricht, dat hij in 1856 ontdekte, heeft hij ware vondsten gedaan. Natuurlijk was hij reeds als jongman van even 24 jaar in Oosterbeek, het

De schilder aan den arbeid bij Houthem, in Limburg
(naar een instantané).

dorado der schilders, vooral in die dagen; bezocht ook herhaaldelijk Amerongen en Renkum; maakte meermalen studiën te Calmpthout, Aarle-Rikstel en in het verrukkelijke Dinant, en bemerkte dan, in den Haag teruggekeerd, in het liefelijke Rijswijk, dat men niet altijd ver van huis behoeft te gaan om een artistieke goudmijn op te zoeken. Ik stip een en ander slechts aan ten bewijze alweer van mijn gezegde, dat Nakken zijn tijd wist uit te besteden. Want waar hij kwam, zag hij mooie gevallen, en hij zag ze secuur.

Secuur zijn is een karaktertrek van hem, die zich paart aan de tweelingzuster dezer eigenschap, zekere schuchterheid. Het meest treft in Nakken deze plooi, waar men hem een oordeel vraagt over anderen. Daar komt hij niet zoo dadelijk

meê voor den dag, maar als hij het doet, geeft hij ook zijn bewijsgronden. Ik herinner mij hem eens ontmoet te hebben op een van die tentoonstellingen waar allerlei neo's aan den wand hingen: schilderijen met ingevulde contours, uitgestulpte juffrouwen, nachtelijke zomerlandschappen, symbolische voorstellingen waarvan de vervaardigers evenmin iets begrepen als de kijkers. Enfin, ik zag Nakken en het trok mijne aandacht dat hij in zijn eentje allerbedenklijkste gezichten trok. Natuurlijk dacht ik: nu, diens oordeel zal niet malsch zijn. Aanvankelijk keek ik dan ook vreemd op, toen hij mij op werkelijk mooie dingen wees in die pogingen om zich te uiten en mij een lesje gaf in de critiek. Maar al voortpratende, kwamen de „maar's opzetten en het eind van het interessante gesprek was de bevestiging van den gulden regel, dat men om iets te kunnen, het moet geleerd hebben.

Rustend ploegspan in Normandië (naar een schilderij in het bezit van H. M. de Koningin).

Nakken stamt nog uit den tijd toen die regel in de schilderswereld voor Grondwet gold. Na goed en degelijk onderwijs genoten te hebben, na veel heel veel geblokt en gewerkt te hebben, eerst in de klasse, later in de natuur, zijn al zijn tijdgenooten, die niet van aanleg ontbloot waren, er gekomen en vele zijn bovendien beroemde kunstenaars geworden. Toen Nakken op 20-jarigen leeftijd zijn eerste schilderijtje, „het rustende ploegspan”, op de Zwolsche tentoonstelling van 1855 inzond, verkocht hij het dadelijk aan een particulier. Het volgend jaar had hij zijn tweede succes op de tentoonstelling te Rotterdam, waar hij een grooter schilderij (zijn tweede), paarden die in een stal gevoederd worden, aan den heer S. B. Madry verkocht. Ik noem dien naam, omdat die Rotterdamsche kunstvriend een der eerste was die het degelijke werk van Nakken opmerkte. Zijn eerste portretten van paarden schilderde hij voor de heeren

Mr. L. P. Op den Hooff en Madry. Sedert werd hij door paardenliefhebbers meermalen aangezocht om schoone exemplaren van „la plus noble conquête de l'homme” op het doek te brengen of geheele equipages te schilderen. In de familie van wijlen jhr. Hugo Gevers bewaart men onderscheidene portretten van paarden en honden van Nakken. Een van zijn eerste teekeningen was naar een jachthond van Mr. J. Visser, die met dat werk zijn geheele leven hoogelijk ingenomen bleef en aan Nakken nu onlangs nog een schilderij bestelde. Zoo treft men ook in de nalatenschap van wijlen jhr. W. A. baron de Constant Rebeque, van Nakken portretten aan van schoone raspaarden equipages en honden.

Veel tot Nakken's succes heeft ook meêgewerkt het Huis Goupil, waarvoor

In Honfleur (krijtteekening).

hij vele teekeningen en onderscheidene schilderijen maakte. Particuliere verzamelaars lieten geen tentoonstelling voorbijgaan, zonder iets van Nakken te koopen. Zijne eerste schilderijen uit Normandië dagteekenen uit 1868 en '69. De beide vorige jaren had hij succes gehad met schilderijen, in de omstreken van Dinant vervaardigd, en wel op de tentoonstellingen van Rotterdam en van Bremen. Zijn eerste Normandiërs werden geëxposeerd ter 3-jaarlijksche tentoonstellingen te Amsterdam en te 's-Gravenhage. Zijn eerste „korenbouw in Normandië” werd eigendom van wijlen den heer Ravestein, het tweede, paarden en figuren bij een kar, die met zware steenblokken uit een groeve wordt opgeladen, ging over in de collectie van nu wijlen Jhr. Th. L. Gevers Deynoot. Na het overlijden van Jhr. Gevers werd dit schilderij met andere kunstwerken uit zijn nalatenschap aan het Museum Boymans vermaakt. *Teyler's*

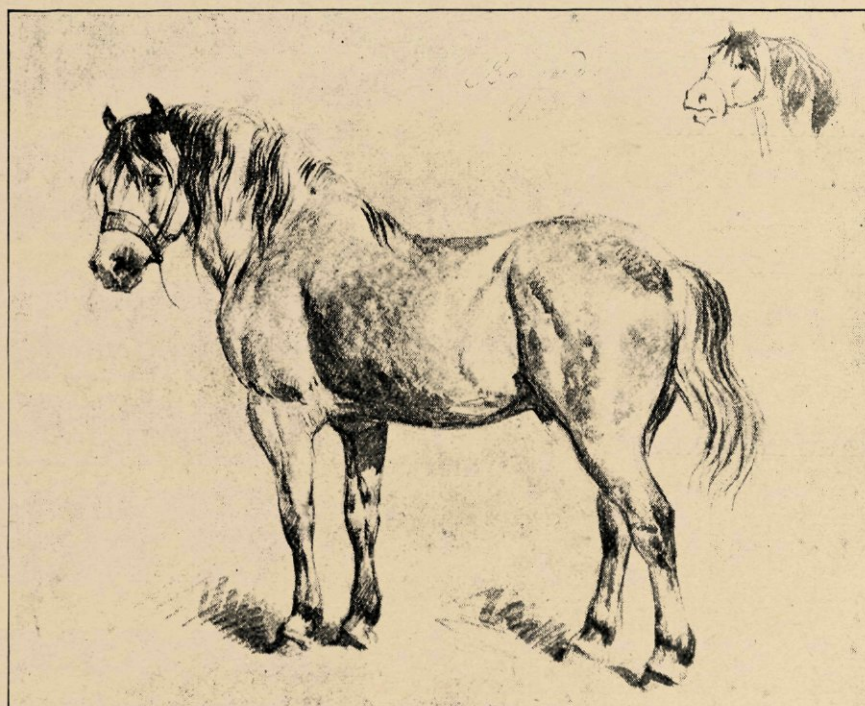

Houtdragende paarden in de bosschen van Saint-Gatiën (naar een waterverfteekening in de verzameling van den Heer P. J. van der Burgh te 's Gravenhage).

verzameling heeft van dit onderwerp van Nakken een groote waterverf-teekening, die aangekocht werd uit *Pulchri's* circuleerende portefeuille. Op dezelfde Haagsche tentoonstelling van 1869 hing van Nakken een Normandische boerin, te paard van de markt terugkeerend door een landschap: landweg aan den mond der Seine. Ook dit werk vond dadelijk een eigenaar, den heer Bingham te Utrecht.

Voor Nakken brak thans een zeer vruchtbare tijd aan. Slechts enkele van zijne voornaamste en belangrijkste werken mogen hier gememoreerd worden.

Van het schilderij in 1871 door hem te Arnhem geëxposeerd, „bij de steengroeve, omstreken van Parijs”, maak ik melding, omdat ik daarvan zulk een voortreffelijke studie op zijn atelier zag. In het volgend jaar ontving Nakken

Normandische hengst (naar een krijtstudie)

zijne eerste belangrijke onderscheiding, de gouden stedelijke medaille op de Haagsche driejaarlijksche, voor zijn schilderij „uitspanning op marktdag te Beuzeville (Eure)”. Aangekocht voor de verloting, werd het later eigendom van Baron Schimmelpenninck van der Oye, Hr. Ms. Commissaris in Utrecht.

De gouden aanmoedigings-medalje vanwege Z. M. Koning Willem III werd in 1873 op de tentoonstelling van *Arti et Amicitiae* aan Nakken toegekend, naar aanleiding van zijn kapitaal schilderij »houtdragende paarden in de bosschen van Saint Gatien”, dat thans deel uitmaakt van een particuliere collectie te Wageningen. In dat bekoorlijk aan den zoom van dicht hout gelegen plaatsje Saint Gatien, in Calvados, vertoefde hij meermalen, en vervaardigde er tal van studies en schetsen naar de schilderachtige paarden, die met het in de bosschen gevelde en gekapte hout beladen worden, daar de gesteldheid van den grond

belet dit op wagens te vervoeren. Een groot winterlandschap, gestoffeerd met paarden, die bij de hut in 't bosch gevoederd worden, vóór het vertrek naar de plaatsen, waar het hout geveld ligt, werd in 1876 op de Internationale

Ingang eener boerderij in Zuidelijk Limburg (naar een schilderij, thans in Engeland).

tentoonstelling te Philadelphia bekroond, nadat het op de vóór-tentoonstelling in *Arti* aangekocht was door de commissie tot stichting eener verzameling moderne kunst te Amsterdam. Op diezelfde tentoonstelling in de Vereenigde

Staten had Nakken een kleiner schilderij, „het maken van hooimijten in Normandië”, dat het eigendom werd van een liefhebber te Philadelphia.

Ook in Engeland werden vele schilderijen van Nakken geplaatst, o. a. in 1886 een kapitaal werk „paardenmarkt te St. Gilles bij Pont Audemer (Eure)”, door hem op de Internationale Tentoonstelling van dat jaar te Edinburgh ingezonden en door een liefhebber aldaar gekocht. Te Luik was hij reeds vroeger bekroond voor zijne waterverf-teekeningen. Zijne eerste inzending in den Parijschen Salon dateert van 1874. Zijn schilderij „oogswagen op weg naar een hoeve in den omtrek van Honfleur langs een boomrijken landweg”, had daar veel succes en werd aangekocht door den heer Robert de Massy. In hetzelfde jaar 1874 ging een zijner pittoreske binnenplaatsen (uitspanning op een marktdag) over in het kabinet van P. J. Baron van Pallandt. Het volgend jaar was er weder tentoonstelling in Den Haag en was Nakken daar vertegenwoordigd door zijn „hooibouw in de omstreken van Honfleur”, dat eigendom werd van freule Van Heeckeren van Kell.

Nadat hij voor Baron Van Brienen van de Groote Lindt reeds meermalen portretten van paarden en honden en van equipages had geschilderd, werd hem door dien landheer een schilderij opgedragen naar een bekroonden Noord-Hollandschen stier en twee koeien. Ook hing vroeger op Clingendaal van Nakken het in 1877 geëxposeerd schilderij „afladen van den oogswagen”.

Uit de jaren 1884 en 1885 dagteekenen zijne belangrijke schilderijen: „steen-groeve in de omstreken van Marseille (Beaulieu) met aangespannen karren en opladende mannen”, een werk dat door een Engelsch kunstkooper gekocht werd; de zeer fraaie compositie „binnenkomen van het laatste tarwevoer op een oude boerderij” (te Kan bij Maastricht), sedert het eigendom van Mr. J. G. Everwijn te Utrecht; en het levendig en vol actie gestoffeerde tafereel „ongeval bij den hooibouw in de uiterwaarden van de Seine”, dat op de Sport-tentoonstelling te Scheveningen bekroond werd en vandaar overging in de verzameling van den heer G. M. van der Kuylen te 's-Gravenhage.

Toen in 1889, bij gelegenheid van het 100-jarig bestaan der Academie van Schoone Kunsten te Antwerpen, aldaar eene internationale tentoonstelling werd gehouden, trok daar zeer de aandacht een kapitaal werk van Nakken, „op weg naar de markt van Honfleur”: boeren, die op hunne karren ter markt gaande, elkander voorbijjagen. Het werd aangekocht door den burgemeester van Brasschaet bij Antwerpen, een groot kunstliefhebber.

Ziedaar slechts enkele data uit het rijke kunstenaarsleven van Nakken. Ik zou er nog vele bij kunnen vermelden, ook onderscheidingen op binnen- en buitenlandsche tentoonstellingen door hem behaald, maar ik besluit met een tweetal voor Nakken zeer vleijende en door hem hoogelijk gewaardeerde aankopen, beiden door H. M. de Koningin-Regentes, die zeer met zijn werk ingenomen is. Op de stedelijke tentoonstelling, in 1893 te Arnhem gehouden, werd door H. M. persoonlijk, als geschenk voor Hds. dochter, aangekocht het schilderij „op het hooiveld”: een hooikar met vier paarden, vóór elkander gespannen, bij een grooten appelboom, onder welks lommer de hooiers rust

nemen. Twee jaar later kocht de Koningin-Regentes van Nakken, op de tentoonstelling van het werk der leden van *Pulchri Studio* (1895), een herinnering aan Trouville, „uitspanning op marktdag”, waarnaar eene reproductie dit opstel illustreert. En nu verleden jaar werd een klein schilderij „rustend ploegspan”, in hetzelfde Genootschap geëxposeerd, het eigendom van H. M. de Koningin. Ook van dit werk is een afbeelding onder de illustraties opgenomen.

De plaats die Nakken in de Nederlandsche kunst inneemt, is niet die van een baanbreker of van een artist, die door geweldige kracht of door een sterke individualiteit imponeert. Zijn eigenaardig genre bood hem daartoe trouwens weinig gelegenheid. Maar een belangrijk deel van zijn artistieke bagage mag gerust tot de nakomelingschap overgaan, en die nakomelingschap zal hem een plaats geven onder de vlijtige en noeste werkers, die het hunne hebben bijgedragen tot den roem der Nederlandsche schilderschool in de laatste helft der negentiende eeuw.